

Sort hul på unges uddannelsesrejse udfordrer informationskompetencer

Manglende overgange -fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne og videre til universitetet udfordrer unges informationskompetencer. Revy har talt med de tre biblioteksforeninger, som er involveret i uddannelsesrejsen, om digital dannelse, værdien af et øget samarbejde på tværs – og det politiske ansvar

□ **Victor Boy Lindholm, journalist**

Den 7. januar lancerede Tænk tanken Fremtidens biblioteker rapporten "Unge Informationskompetencer – I en tid med AI" i samarbejde med Tænk tanken Mandag Morgen og Algoritmer, Data og Demokrati-projektet. Rapporten giver en række indsigter i, hvordan unge påvirkes af de nye teknologier, hvilke udfordringer de har, og hvordan de oplever deres egne kompetencer. Men den peger også på et problem, som har været kendt i biblioteksverden gennem lang tid, nemlig at der findes et sort hul på uddannelsesrejsen, der typisk opstår mellem folkeskole og universitet, fordi det ikke er et krav, at ungdomsuddannelserne skal tilbyde biblioteksservice til de unge. Det er altså op til den enkelte institution, om der skal findes et bibliotek på det lokale gymnasium.

Projektleder ved Fremtidens Biblioteker Simon Rosentand er en af afsenderne af rapporten og fortæller: "I rapporten har vi konstateret, at de unge ikke er uden kildekritiske kompetencer. Desværre har de vanskeligt ved

at omsætte deres viden om kildekritik og søgning til praksis. En af årsagerne er, at de aldrig får kildekritikken og informationsøgningens kompetencerne ordentligt ind under huden. Når de går ud af folkeskolen, bliver der ikke fulgt ordentligt op på disse kompetencer. En af årsagerne kan være, at der på ungdomsuddannelserne kommer færre og færre bibliotekstilbud," siger han.

Fremtidens Biblioteker har konkluderet i undersøgelsen, at de unge er blevet dårligere til at finde relevant viden. Men det er ikke noget nyt problem, forklarer Simon Rosentand: "Der ikke nogen, der har gjort sig den ulejlighed at sætte sig ned og gennemtænke en progression i informationskompetencerne på tværs af alle uddannelser. Vores rapport kan ses som et opdrag til netop dette. At kunne finde relevant information er nogle kompetencer, som man skal bruge gennem hele sit liv. Især når man bor i et digitaliseret videnssamfund. Det handler om, at man på baggrund af ordentlig og troværdig information skal kunne føre demokratiske samtaler på et oplyst grundlag."

"Hold kæft, hvor er det nemt"

En af dem, som står med problemerne i den ene ende af uddannelsessystemet, er forperson i DFFU, Karin Englev, som til daglig arbejder på AU Library i Emdrup i København. Her kan hun helt tydeligt se konsekvenserne af hovedpunkterne i rapporten fra Fremtidens Biblioteker, hvor de studerende overvurderer deres

egne evner til at finde ny viden, har for meget tiltro til Google og lignende søgemaskiner og i det hele taget vægter hurtighed over kvalitet.

”Den generation af unge, som vi har nu på de højere uddannelser, er en ny generation. De er vokset op med søgemaskiner, og jeg tror, at vi er kommet til at tænke, at det automatisk gør dem informationskompetente. Men det er ikke nok, at man kan finde noget frem på Google. Man skal have kvalificeret det, og det kræver en målrettet indsats, hvor man har informationskompetence-uddannet personale,” siger hun.

Det kan direktør i Danmarks Biblioteksforening Michel Steen-Hansen sagtens skrive under på.

”Vi har været for teknologioptimistiske. Jeg har selv været en af dem, der har stået og klappet i hænderne og sagt ’hold kæft, hvor bliver det nemt at tilegne sig viden.’ Jeg var fortaler for den absolutte frihed på internettet, men jeg er også uddannet og opdraget med de metoder og værktøjer, der findes bag søgemaskinerne. Vi har ikke kunnet gennemskue konsekvenserne af den her teknologi. Vi har tænkt, at håndbogs- og bibliotekskurser var overflødige. Det har man arbejdet med over en bred kam fra folkeskolen, til gymnasiet og universitetet. Man har tænkt, at vi ikke skal bruge så lang tid eller bruge så mange penge på det her. Det har været belejligt på et tidspunkt, hvor man har skullet spare på uddannelserne.”

Både repræsentanterne for folkeskolebibliotekerne og forskningsbibliotekerne kan altså identificere konflikten og problemstillingen. Men de taler også fra et sted, hvor der stadig findes biblioteksressourcer, der er sikret af lov-hjemmel. Det egentlige problem på de unges uddannelsesrejse findes hos gymnasierne. Her sidder Marianne Bech Hansen som forperson for Gymnasiernes, Akademiernes og Erhvervs-skolernes Biblioteksforening (GAEB). Hun er ansat på Stenhus Gymnasium og forvalter ungdomsuddannelsernes interesser. Hun siger om problemets oprindelse: ”Svaret, set fra mit bord, er meget enkelt. Der findes ikke en forpligtigelse for ungdomsuddannelserne til at have et bibliotek eller biblioteksfagligt personale ansat. En del uddannelser havde alligevel fagligt personale ansat, og flere havde også et bibliotek. Så i en tid, hvor man skal skære ned overalt, så har man også været nødt til at spare en bibliotekar væk. Den logik er jo ligetil, men det er gået hårdt udover elevernes evner til at finde information.”

Manglende ligestilling

Marianne Bech Hansen kan tydeligt aflæse besparelserne i sine medlemstal. I 2012 var der cirka 130 institutioner, der havde en bibliote-

“ Vi har et lovgrundlag, der sikrer en ensartet matematikundervisning. Der er intet, der sikrer, at du møder den samme informationsundervisning fra Nordjylland til Sydsjælland

– Marianne Bech Hansen, forperson GAEB

kar ansat. I 2024 var tallet faldet til 91. Det er ud af et samlet antal uddannelser på 300. Hvis man dykker lidt længere ned i tallene og kun fokuserer på gymnasierne, så er det blot 73 ud af 217 gymnasiale ungdomsuddannelser (STX, HF, HHX og HTX), der tilbyder biblioteksservice. Det er tæt på blot en tredjedel af uddannelserne. Man kan altså se den klare tendens, at hen over de seneste 12 år, hvor uddannelses-sektoren har været gennem store besparelser, så er flere og flere bibliotekarstillinger blevet nedlagt.

Marianne Bech Hansen kan sagtens forstå prioriteringen, fordi uddannelserne er forpligtet til at kunne opretholde undervisningen. Så når man gennem seks år, fra 2016 til 2022, var underlagt to-procents-besparelser, er det en naturlig udvikling, at man begynder at opfatte biblioteksservice og informationsundervisning som nicheagtigt og som et luksusgode i forhold til den øvrige undervisning. Men her griber hun fat i en central pointe omkring besparelserne i en digital tid.

”Jeg synes, at det er fuldstændigt uacceptabelt, at man som elev ikke er nogenlunde ligestillet på tværs af landet i forhold til at få hjælp til informationsøgning og -kompetencer. Vi har et lovgrundlag, der sikrer en ensartet matematikundervisning. Der er intet, der sikrer, at du møder den samme informationsundervisning, de samme fysiske materialer eller har adgang til onlinematerialer fra Nordjylland til Sydsjælland. Det er lagt ud til den enkelte kommune at beslutte, hvad der skal være adgang til.”

At lige adgang er et overset problem i diskussionen om udviklingen af de unges informationskompetencer, kan Michel Steen-Hansen fra Danmarks biblioteksforening godt genkende.

”Det kan godt være, at det kun er hos ungdomsuddannelserne, at det ikke er lovpligtigt at tilbyde biblioteksservice, men tendensen præger hele området. Der er blevet sparet i årevis, og jeg tror, at man skal tage det meget alvorligt. Hvis man betragter bibliotekerne

som et af de sidste ikke-kommercielle steder for information, så begynder det pludseligt at blive mere akut at sikre, at borgerne har adgang til de ressourcer, som de ikke selv har råd til. Det gælder både fysisk og digitalt. Så vi skal have beskrevet, hvad vi synes, mennesker skal have til rådighed for at kunne begå sig i vores samfund. Det er en meget central demokratisk opgave.”

Karin Englev ser de samme tendenser på universitetet, hvor hun kan skimte en ulighed i evner for tilegnelse af viden og information, som er grundlagt inden uddannelsesstart.

”Jeg har ikke nogen direkte evidens, men der er ingen tvivl om, at de unge, der kommer fra en ungdomsuddannelse uden bibliotekservice, oftere bruger Google end de relevante forskningsressourcer, som sikrer kvaliteten af deres kilder. Mens elever fra ungdomsuddannelser med bibliotekservice simpelthen har et bedre overblik over databaserne, hvilket stiller dem bedre fra starten,” siger hun.

”Men jeg synes nu også, at vi skal lidt væk fra bare at tale om informationskompetencer. Der er en anden alvor i det her, og det er jo, at vi har glemt, at vi også uddanner de unge i en generel dannelse. Det handler ikke bare om at skrive en flot kandidatopgave. I en tid med fake news og AI, så gælder det om at klæde folk på til en ny virkelighed i et demokratisk samfund.”

For langsomme?

De forskellige aktører på tværs af bibliotekssektoren kan altså sagtens blive enige om, at der findes et problem blandt de unge, at det er skabt af et mangelfuldt fokus på informationskompetencer, og at det ovenikøbet er et helt grundlæggende demokratisk problem. Men hvad har de selv gjort ved det, og har de været for langsomme til at identificere udfordringen?

Michel Steen-Hansen starter med det sidste spørgsmål:

”I 1995 stillede vi computere op på folkebibliotekerne for at give fri adgang til internet. Det tænkte vi var nok. Men vi har været for dårlige til at erkende, at det selvfølgelig er en evne at kunne søge informationen frem, men det er vigtigere at kunne vurdere informationen.”

Karin Englev stemmer i:

”Vi har været alt for sene til at pege på de her problemer. Det gælder også besparelserne. I bibliotekssektoren er vi meget gode til at sige, at vi nok skal få tingene til at virke. Så løber vi bare stærkere og prioriterer anderledes. Men man kan jo ikke sætte tempoet op, hvis der ikke er nogen medarbejdere,” siger hun med et grin i stemmen.

Marianne Bech Hansen peger på, at man selvfølgelig godt kunne have været hurtigere til at råbe op om problemerne, men understreger også, at udfordringen i forhold til de unges dårligere og dårligere informationskompetencer og den ulige adgang på ungdomsuddannelserne kun kan løses på det øverste politiske niveau.

”Vi skal have nogle politikere til at beslutte, at der skal være national adgang til de digitale ressourcer, og at det er vigtigt med mennesker på uddannelsesinstitutionerne, der kan integrere undervisning i informationskompetencer i den løbende undervisning.”

Tættere samarbejde

Foreningerne mener altså med Fremtidens Bibliotekers rapport i ryggen, at bibliotekssektoren helt generelt befinder sig ved en skillevej, hvor nye teknologier og vedvarende besparelser har udfordret området. Spørgsmålet bliver så, hvad man kan gøre ved det, og hvem der står med ansvaret?

Et sted at starte er et tættere samarbejde mellem foreningerne, mener Karin Englev.

”Jeg tror, at et øget samarbejde ville øge vores synlighed. Problemet med bibliotekerne er, at vi er opdelt i en række sektorer, så et direkte samarbejde om interesser har været svært, men jeg tror, at vi skal blive bedre til at fortælle hinanden, hvad det er, vi egentlig kan over for politikerne. At vi ikke bare kan spares væk.”

Marianne Bech Hansen, er inde på noget af det samme:

”Som bibliotekarer er vi jo meget tæt på elevernes hverdag, hvis vi får lov til det. Vi er dybt inde i den progression, der er gennem gymnasiet. På de uddannelser, der har en bibliotekar ansat, der støtter vi elever og lærere i at finde materialer til undervisningen og til elevernes opgaver. Vi tager i virkeligheden noget ansvar væk fra underviserne og tilfører kvalitet til elevernes arbejde. Det mangler vi nok at være mere tydelige omkring, og her kunne et samarbejde mellem foreningerne være frugtbart, fordi vi ville kunne formidle det stærkere.”

Men Marianne Bech Hansen, Karin Englev og Michel Steen-Hansen mener også alle, at et øget samarbejde ikke løsningen på problemet. Politikerne skal og må på banen.

”Der er ikke rigtig nogen, der har taget sig af det her problem, fordi vi er faldet mellem forskellige stole. Det handler både om undervisnings-, kultur- og digitaliseringspolitik. Det er selvfølgelig en fordel, at vi er begyndt at tale om, hvad vi skal kunne på tværs, og hvad vi forventer af den unge generation. Men vi skal have Folketinget på banen her.

Ellers sker der ingenting,” siger Michel Steen-Hansen.

Ifølge de tre biblioteksrepræsentanter er det afgørende, at politikerne tager bolden op, fordi informationskompetenceundervisningen skal integreres i undervisningen gennem en øget teknologiforståelse. Når Marianne Bech Hansen ser på behovet hos gymnasierne, så tænker hun ikke, at der skal undervises i informationskompetencer som et selvstændigt fag.

”For at det kan virke, så skal det helt klart integreres i den øvrige undervisning. De skal møde os, når de har brug for det i den øvrige undervisning. Det er det, som jeg synes, at der skulle udvikles nogle undervisningsplaner for.”

På universitetet kunne Karin Englev godt tænke sig, at materialesøgning, informationsvurdering og kildemetoder blev gjort til en del af den samlede vurdering af de unges opgaver.

”På den måde sikrer vi os meget konkret, at det er noget, som de begynder at gå mere op i,” siger hun.

Alle relevante aktører skal byde ind

Revy har rakt ud til flere politikere for at få spørge, hvad man fra politisk hold kan gøre for at forbedre unges informationskompetencer og lukke 'det sorte hul' på de unges uddannelsesrejse. Uddannelses- og forskningsordfører fra Socialdemokratiet Trine Bramsen svarer i en mail til Revy, at hun oplever, der fra politisk side er et stort fokus på unges informationskompetencer – ikke mindst som følge af udviklingen på sociale medier og påvirkningskampagner fra udenlandske aktører. Men hun kan godt se et behov for et større fokus:

”Digital dannelse er et væsentligt element i hele vores uddannelsessystem. Jeg oplever, at undervisere er meget opmærksomme på at drøfte aspektet med deres elever og studerende. Jeg oplever heldigvis også, at det er noget, mange unge drøfter med hinanden,” skriver hun.

Trine Bramsen påpeger, at bøger, biblioteker og folkeoplysning er vigtige svar på samtidens informationsudfordringer, men til spørgsmålet om, hvorvidt udfordringen skal løses fra øverste politiske niveau, er hun mere vævende:

”Jeg synes, det er vigtigt, at vi har en god demokratisk diskussion om vores informationskompetencer – i den diskussion håber jeg, at alle relevante aktører vil byde ind. Vi kan ikke alene løse problemet med politiske greb,” afslutter hun.

Revy har forsøgt at få fat i Mai Villadsen (EL), Per Husted (S), Sofie Lippert (SF), Rasmus Lund-Nielsen (M), Lise Bertelsen (K), Heidi Bank (V), Stinus Lindgreen (R), Lotte Rod (R) og Katrine Robsøe (R), men de havde enten ikke tid eller er ikke vendt tilbage, før Revy skulle i trykken.

“ I en tid med fake news og AI, så gælder det om at klæde folk på til en ny virkelighed i et demokratisk samfund

– Karin Englev, formand DFFU

Læs mere

Rapporten 'Unge informationskompetencer – i en tid med AI': https://taenketanken.mm.dk/wp-content/uploads/2025/01/Rapport_Unge-informationskompetencer.pdf

Anbefalingskatalog fra ekspertgruppen: https://taenketanken.mm.dk/wp-content/uploads/2025/01/Anbefalingskatalog_Fremtidens-informationskompetencer.pdf

